

Fərqli teatrlarda eyni tamaşalar

Klassik əsərlərin meydan oxuması, yeni nəslin tamaşa hazırlanması prosesində yaxından iştirak etməməsi ilə izah olunur

Teatr insanı insana insanla insanca izah edən sənətdir. Bir az qəribə səslənsə də, həqiqətən belədir. Müasir həyatın bizə verdiyi imkanlardan maksimum dərəcədə istifadə edirik. Belə ki, əlimizin altında olan telefon və kompyuter vasitəsi ilə bütün dünyada baş verən mədəni, sosial, siyasi hadisələrdən bir neçə saniyə ərzində xəbərdar oluruq. Bəzən bu vizuallıqdan uzaq qaçmaq, canlı sənət növü ilə təmasda olmaq, bəlkə də sevdiyimiz sənətkarları sosial şəbəkələrdən deyil, canlı şəkildə izləmək üçün teatra üz tuturuq.

xadimi Bəhram Osmanovun quruluşunda Akademik Milli Dram Teatrında eyni əsər səhnələşdirildi. Hazırda isə C.Məmmədquluzadənin "Dəli yığıncağı" əsəri Gənc Tamaşaçıları Teatrında xalq artisti Cənnət Səlimovanın quruluşunda hazırlanır.

Bəs görəsən teatrlarımızda "hər il eyni əsərlər müxtəlif teatrlarda hazırlanır" tipli xəbərləri oxumurlarmı? Ümumiyyətlə, teatrlarımızın repertuarı hansı prizmadan hazırlanır, hazırlanarkən tamaşaçının istəyi nə qədər nəzərə alınır?

Mövzu ilə bağlı ilk növbədə teatrlara tamaşaları sifariş verən Mədəniyyət Nazirliyinə müraciət etdik. Mədəniyyət nazirliyinin İctimaiyyətlə əlaqələr və mətbuatla iş sektorunun müdiri Türkan Cəfərova deyir ki, teatr yaradıcı mədəniyyət ocağıdır, məhz bu baxımdan teatrlara əsər seçimində müdaxilə edilmir: "Bildiyiniz kimi, teatrlarımızda nazirliyin

teatrın qələbəsi hesab olunur. Gənc Tamaşaçıları Teatrında repertuar qurmaq çətinidir. Çünki biz 6 yaşından 70 yaşına qədər tamaşaçıların zövqünü oxşamağa çalışırıq və onların zövqünə uyğun repertuar seçməyə məcburuq. Teatrimızda hazırlanan tamaşalar Akademik Milli Dram Teatrı üçün hazırlanan tamaşanın səviyyəsində olmamalıdır. Gənc Tamaşaçıları Teatrının repertuarında olan bütün klassik və müasir əsərlərin baş qəhrəmanı elə məhz gənclər olmalıdır".

"Dəli yığıncağı" tamaşasına gəldikdə isə, rejissor bildirdi ki, bu mövsüm teatrların Cəlil Məmmədquluzadənin repertuarına müraciət etməsi onun yubileyi ilə əlaqədardır: "Əsərin seçilməsi rejissorun istəyinə bağlıdır. Əlbəttə ki, hər əsərə rejissorların öz baxışı var. Bunun üçün biz hər bir rejissorun fikrinə hörmətlə yanaşırıq. O tamaşada rejissor öz fikrini, baxışını ortaya qoyur. Təkcə Azərbaycan klassikləri deyil, dünya klassikləri də illərdir teatrlarımızın repertuarında yer alır. Bu təkcə Azərbaycanda belə deyil. Mən buna o qədər də qısqançılıqla yanaşmıram. Klassik əsərlərin səhnələşdirilməsi müsbət haldır, ancaq Azərbaycan tamaşaçıları üçün uğurlu səhnə variantını tapıb hazırlamaq lazımdır. Dramaturgiyanın bugünkü vəziyyəti qənaətbəxşdir. Rejissorlar var ki, onlar üçün qənaətbəxş deyil. Bu gün Gənc Tamaşaçıları Teatrında "Oqtay Eloğlu" tamaşası hazırlanır. Bunun neyi pisdirdi ki? Biz öz teatrimızda hazırlanan tamaşaya cavabdeh olduğumuz üçün daha ciddi yanaşırıq. Çalışırıq ki, tədbirlər və yubileylər üçün hazırlanan tamaşalar teatrimızın repertuarında möhkəm bir yer tutsun. Əgər tamaşa uğurlu ali-

Hazırlanan tamaşanın quruluşçu rejissoru Cənnət Səlimovadır: "Hazırda beşinci şəkil üzərində iş gedir. Cənnət xanımın yozumu digər rejissorların yozumundan fərqlidir. Əsər Cəlil Məmmədquluzadənin yazdığı kimi səhnələşdirilmir. Dramaturq İqar Fəhminin oraya əlavə etdiyi yeni yozum və obrazlarla maraqlı bir tamaşa üzərində çalışırıq. "Dəli yığıncağı" tamaşaçıların zövqünü oxşayacaq tamaşa olacaq. Cənnət xanım özü məhz bu əsəri səhnələşdirmək istədi. Heç vaxt kimsə onu məcbur edə bilməz ki, hər hansı bir əsərə quruluş versin".

Klassik əsərlərin teatrların repertuarına yol tapmasına gəlincə isə, rejissor deyir ki, o bunu çox yaxşı qiymətləndirir: "Bizim teatrdə da müasir və klassik əsərlərə müraciət olunur. Klassikada tamaşaçıya təqdim etməyə nəse var. Ancaq müasir əsərlərdə tamaşaçıya ötürməyə mesaj tapa bilmirik. Mən özüm də tamaşa hazırlasam, klassikaya müraciət etmək niyyətindəyəm".

Sənətsünas Ənvər Börüsöy deyir ki, teatrların rejissorlar idarə etməli olduğu halda, bizim teatrlarda bu prinsip fərqli çalışır. O bildirir ki, teatrlarda bilavasitə direktorlar bir yandan yaradıcı işə müdaxilə edirlər, digər tərəfdən isə repertuarda olan əsərləri seçirlər. Ekspert bunu doğru hesab etmir: "Cənab prezident İlham Əliyev Azərbaycan teatrlarının inkişafı haqqında sərəncam imzaladı. Təbii ki, bu sərəncamın teatrlarımıza müsbət nəticəsi oldu. Ancaq orda bir çox nüanslara əməl olunmadı. Bu müddət ərzində direktorlar teatrları hökm sürür. Əslində direktor teatrdə menecerdir. Teatrların repertuarı qanunla bədi şuralarda müzakirə olunmalı, orta hesabla hər teatrdə 3-4 tamaşa hazırlanmalıdır".

Sənətsünas bildirir ki, bu gün gənc dramaturqlar teatrdən uzaq düşüb: "Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyi ilə əlaqədar teatrlarımız onun əsərlərinə müraciət edirlər. Dramaturqların yubileyində teatrlar bu tamaşaları hazırlayırlar. Bizim çox istedadlı gənc rejissorlarımız var. Ancaq nədənsə onlar bu gün teatrlara yol tapa bilmirlər. Məcbur olub xaricə üz tuturlar. Çünki köhnə nəsil yeni nəslə meydan vermir. Yeni teatr poetikasından və estetikasından yaşlı rejissorların xəbəri yoxdur. Bu gün teatr tənqidçiləri, teatrşünaslar teatrlarda baş verən proseslərə gözlərini yumurlar. Özünü teatrşünas adlandıranların 90 faizi teatr salnaməsi ilə məşğuldur. Onlar teatrdə hazırlanan tamaşaların adlarını qeyd edir, aktyorlar haqqında məlumat verir və bununla kifayətlənirlər. Nə aktyor sənətinin, nə dramaturgiyanın problemlərini

Hər bir teatrın isə spesifik xüsusiyyətləri var. Məsələn, Pantomima, Yuğ, Kukla, Opera və balet teatrlarının, adından da bəlli olduğu kimi, öz yolu, öz yönü və öz üslubları var. Ancaq digər teatrlarımızın repertuarlarına nəzər yetirdikdə, onların çox zaman eynilik təşkil etdiklərinin şahidinə çevrilirik.

Məsələn, Mirzə Fətəli Axundzadənin "Sərgüzeşti-vəzir-xani-Lənkəran", "Müsyö Jordan Dərviş Məstəli şah" kimi komediyaları, demək olar ki, əksər teatrlarımızın repertuarını bəzəyir. Təkcə M.F.Axundovun deyil, digər klassik dramaturqlarımızın da əsərləri teatrlarımızın repertuarlarının ən çox oynanılan tamaşalarına çevrilib. Təbii ki, hər teatrın repertuarında klassik əsərlər olmalıdır. Amma və lakin... Məsələ burasındadır ki, son bir neçə ildə teatrlarımız klassik dramaturqlarımızın eyni əsərlərinə müraciət edirlər. Bu il Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük yazıçı, dramaturq, publisist və ictimai xadim Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 150 illiyi münasibəti ilə teatrlarımız onun əsərlərinə müraciət edirlər. Yeni mövsüm açılar-açılmaz, oktyabrın 10-dan 20-dək "YARAT" Müasir İncəsənət Məkanında 3-cü M.A.P. Beynəlxalq Teatr Festivalı keçirildi. Festival Kamran Şahmərđanın rejissoru olduğu "Dəli yığıncağı" tamaşası ilə başladı. Daha sonra istedadlı rejissor, əməkdar incəsənət

sifarişi ilə tamaşalar hazırlanır. Teatrlarımızda fəaliyyət göstərən rejissorlar özləri əsəri seçir. Cəlil Məmmədquluzadənin "Dəli yığıncağı"na gəlincə isə, Akademik Milli Dram Teatrında Bəhram Osmanovun quruluşunda hazırlanan tamaşaya nazirlik dəstək göstərib. Digər tamaşalar isə, təbii ki, rejissorun istəyi ilə hazırlanıb".

Akademik Milli Dram Teatrında "Dəli yığıncağı" tamaşasının quruluşçu rejissoru Bəhram Osmanovdan ilkin olaraq baş rejissor olduğu Gənc Tamaşaçıları Teatrında repertuar planının necə tənzimləndiyini soruşduq. O deyir ki, mövsümün repertuar planını hazırlamaq üçün müxtəlif üsullardan istifadə edilir: "Hər teatrın öz repertuar planı var. Bu çox ağır bir prosesdir. Bir teatrın repertuar planını hazırlamaq üçün bir il bununla məşğul olmaq lazımdır. Ədəbi hissə müdiri bu prosesdə yaxından iştirak edir. Bütün bunların hamısı ilk növbədə tamaşaçının, eyni zamanda teatrdə çalışan truppının inkişafının maraqlarına cavab verməlidir. Hər bir teatrın bir mövqeyi var. O mövqenin əsasında, hazırlanan tamaşanın yaşadığımız mühit, cəmiyyətlə səsleşmək kimi müəyyən eksperimentlərin aparılması çərçivəsində təkcə aktyor oyunu deyil, eyni zamanda yeni üslubda milli pyeslərin yazılması dayanır. Əgər mövsümdə hazırlanan 6 tamaşadan biri uğur qazanırsa, bu artıq

nıbsa, onu repertuara daxil edirik, əgər alınmayıbsa, təəssüf edərək müəllifə hörmət əlaməti olaraq, onu repertuardan çıxarıyıq. İstəmirik ki, uğursuz alınan tamaşa müasir gəncliyin yaddaşında bu cür qalsın".

Gənc Tamaşaçıları Teatrında "Dəli yığıncağı" tamaşasının ikinci rejissoru Gülnar Hacıyeva bildirir ki, hazırda teatrdə tamaşanın məşqləri davam edir.

qabardır, nə də yeni dramaturqları tanıdırlar. Gənc dramaturqlara meydan verilmir. Teatr mühiti o zaman inkişaf edir ki, dramaturq kimi yeni nəsil yetişir. Bu qaynarlığın, yeni üslubların olmaması teatrlarımızda klassik əsərlərin meydan oxumasına imkan yaradır. Teatrların artıq repertuar siyasəti yoxdur".

Xəyalə Reis